

25. Котельников М.Н. Областной съезд врачей и представителей земств в г. Харькове / М.Н. Котельников // ЗСЧГ. – 1910. – № 6. – С. 128-136.

26. Журнал очередного общего собрания Общества взаимного вспомоществования учащим и учившим в Черниговской губернии 1 июня 1900 года // ЗСЧГ. – 1900. – № 9. – Приложения. – С. 1-81.

27. Музей украинских древностей В.В. Тарновского в 1906 г. // ЗСЧГ. – 1908. – № 1. – С. 110-115.

28. Черниговское очередное губернское земское собрание // Черниговская земская газета (далі – ЧЗГ). – 1917. – № 20. – 9 марта. – С. 11-13.

29. Черниговское губернское земское собрание // ЧЗГ. – 1917. – № 45. – 16 июня.

30. Городнянское уездное земское собрание // ЧЗГ. – 1918. – № 3 – 4. – 12 января.

31. Н.Н. Евреинов (Некролог) // ЧЗГ. – 1918. – № 25-26.

32. Могилянський Мих. М.М. Євреїнов (Некролог) / Мих. Могилянський // ЧЗГ. – 1918. – № 29-30. – 26 квітня.

33. Е.Н. С. Ваганичи, Городнянского уезда / Н.Е. // ЧЗГ. – 1917. – № 26-27. – 31 марта – 4 апреля.

Рахно А. Я. Земский врач Н.Н. Евреинов: вехи жизни и общественной деятельности

Статья посвящена анализу жизненного пути и общественной деятельности земского врача, гласного Городнянского уездного и Черниговского губернского земских собраний Н. Н. Евреинова (1860 – 1918).

Ключевые слова: Николай Евреинов, Ваганичи, Городня, Чернигов, земство, гласный, врач.

Rakhno O. Ya. Zemstvo doctor M.M. Yevreinov: milestones of life and public activity

The article is devoted to analysis of M.M. Yevreinov's (1860–1918) course of life, his public activity as zemstvo doctor, councilor of Horodnia district and Chernihiv provincial zemstvo assemblies.

Key words: Mykola Yevreinov, Vahanychi, Horodnia, Chernihiv, zemstvo, councilor, doctor.

23.03.2012 р.

УДК 94(477.51 «1868/1940»

Р.І. Огієвська

ВЛАСНИК БАТУРИНСЬКОЇ САДИБИ В.П. КОЧУБЕЙ

На основі джерельних матеріалів розглядається життєвий шлях власника батуриНСЬКОЇ садиби Василя Петровича Кочубея.

Ключові слова: БатуриНСЬКОЇ, Василь Петрович Кочубей, маєток, посада, статський радник.

До наших днів у Батурині збереглися унікальні пам'ятки – Будинок Генерального судді Василя Леонтійовича Кочубея та парк «Кочубейський», власником яких в кінці XVII – на початку XVIII ст. був Василь Леонтійович Кочубей. У фондовій збірці НІКЗ «Гетьманська столиця» зберігаються матеріали, які допомогли нам визначити, що останнім із нащадків генерального судді, хто володів батуриНСЬКОЇ садибою, був Василь Петрович Кочубей. Листи від головного лісничого Старо-Гутського лісництва до сторожа батуриНСЬКОЇ садиби Дмитра Косьмовича Дяченка були передані до фондів музею у 1988 р. Надією Єгорівною Дяченко. Розбірливо читається перша половина прізвища лісничого «Павлов...», а з календаря Чернігівської губернії за 1903 р. точно дізнаємося його ім'я: «Лісничий потомственного дворянина В.П. Кочубея, Губернский секретарь П.А.Павлович» [1, 13]. На штампах листа від 7 березня 1904 р. (фондовий номер КВ-2 – 2000/Д-2-683) та листа від 20 вересня 1911 р. (фондовий номер 334/Д-1-н/д) зазначено: «М.З. и Г.И. Корпусъ льсничих льсничаго Старо-Гутского льсничества Василя Петровича Кочубея». Іменний відкритий лист від 12 вересня 1912 р. (фондовий номер КВ-2-2000/Д-2-684) вгорі містить напис: «Старо-гутское лесное управление Стацкого Советника В.П.Кочубея», а внизу зазначена адреса: «м. Батуринь Черниговской губ. Сторожу **БатуриНСЬКОЇ усадьбы В.П. Кочубея**, Дмитрию Дьяченко».

Разом із листами до фондів були передані два конверти (фондові номери 904/Д-2 н/д, 905/Д-2-н/д), на яких в адресі чітко вказаний власник садиби: «В м. БатуриНСЬКОЇ Черниговской губернии, Конотопского уезда в **усадьбу В.П.Кочубея**, сторожу Дмитрию Дьяченко». Отже ми дістались висновку, що на початку XX ст. власником батуриНСЬКОЇ садиби був Василь Петрович Кочубей. Про нього і піде мова в даному дослідженні.

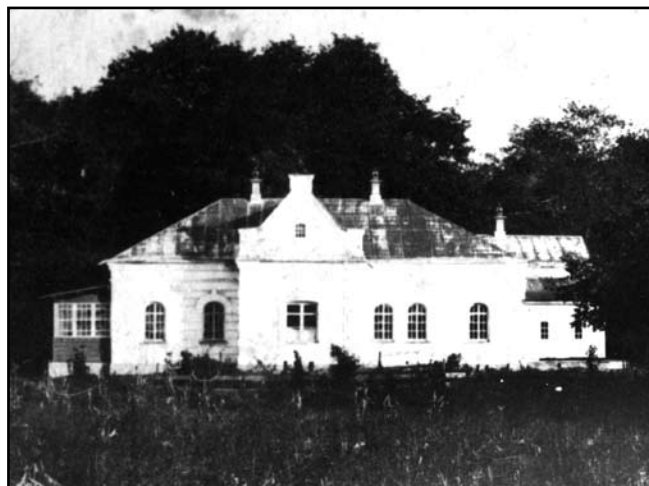
Василь Петрович Кочубей народився у 1868 р. у родовому маєтку с. Згурівка Київської області в сім'ї Петра Аркадійовича Кочубея та Варвари Олексіївни Кушельової-Безбородько [2, 551]. Його батько очолював Імператорське російське технічне товариство, був почесним членом Академії наук. В Полтавській та Чернігівській губерніях йому належало 16,5 тис. десятин землі [2, 548].

Василь Кочубей отримав освіту в Петербурзькому університеті, який закінчив у 1890 р. Він володів сімома мовами, серед яких п'ять – східні. Після закінчення університету в 1890 р. одружився на доньці двоюрідного дядька – Варварі Василівні Кочубей. Вона народилась 9 лютого 1869 р. у Москві в родині Василя Васильовича Кочубея та Марії Іванівни Драгневич [2, 551]. Після весілля молода сім'я оселилася в Липках – на той час одному з елітних районів Києва. У 1896 р. в цьому ж районі, по вулиці Інститутській, 19/5, Василь Петрович придбав нову садибу, яку з 1902 р. почав розбудовувати. Спочатку зводився двоповерховий будинок, а через шість років – трьохповерховий флігель. У ньому розміщувалась контора маєтків, прислуга та кілька квартир, що здавались у найм. В будинку оселились господарі [3]. Кочубей мали чотирьох синів (Василь (1892), Олександр (1897), Микола (1903), Григорій (1905) й чотири доньки (Варвара (1893), Катерина (1894), Марія (1895), Олена (1899) [2, 552]. Про старшого сина Василя відомо лише те, що він брав участь у бойових діях Першої світової війни. Олександр у 1917 р. закінчив сім класів 13-ї петроградської гімназії, а з 26 серпня 1917 р. по 1 червня 1918 р. вчився у восьмому класі київської 8-ї гімназії. По її закінченні став студентом юридичного факультету київського університету Св. Володимира. Про доньок відомо, що Варвара і Марія навіть певний час працювали в лазареті с. Згурівка Чернігівського повіту. З ними жив і молодший брат Григорій, який помер у 14 років.

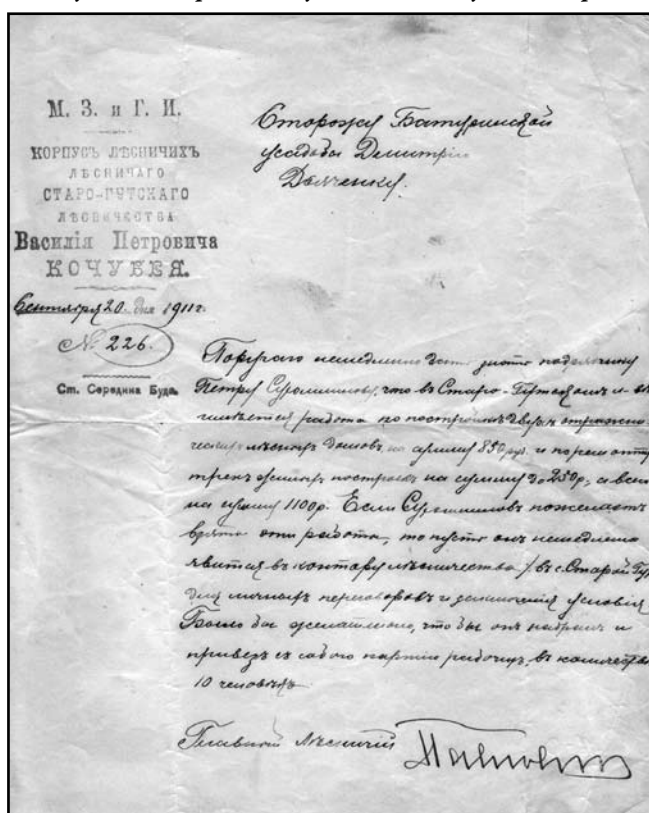
Василь Петрович був власником майже 8,5 тис. десятин землі, які знаходились в Чернігівській та Полтавській губерніях, з них 0,9 тис. десятин він придбав за власні кошти, а 0,2 тис. десятин отримав як посаг. Частина ж земель та маєтків, серед яких був і маєток у Батурині, перейшла у спадок після смерті батька. Підтвердження того факту, що батуринським маєтком володів Петро Аркадійович Кочубей, знаходимо у праці «Семейство Разумовских» О.О.Васильчикова: «В самом Батурине в саду П.А.Кочубея, называемом Кочубеевщина, существует еще дубовый пенъ, на который, по преданию, любил садиться Разумовский» [4, 199].

За рішенням Київського дворянського зібрання від 14 серпня 1896 р. Василь Петрович був занесений до списків дворян Київської губернії. Відтоді і по 1905 р. він обіймав посаду камер-юнкера та глухівського повітового предводителя дворянства [5, 178], займався справами життя глухівського повіту на рівних правах із губернатором, захищав інтереси громади, а також брав участь у засіданнях. Він увійшов до складу особливої комісії по заснуванню у Глухові зібрання предметів місцевої старовини і таким чином став причетним до створення місцевого краєзнавчого музею [6, 278].

Василь Кочубей був членом ради Слов'янського

Будинок генерального судді Василя Кочубея, 1911 р.

Лист головного лісничого Старо-Гутського лісництва до сторожа батуринської садиби Дмитра Косьмовича Дяченка від 20 вересня 1911 р.

благодійного товариства у Києві. Метою діяльності товариства було збереження пам'яток мистецтва та старовини, створення музею, в якому б розміщувались історичні, археологічні та художні зібрання. До того ж він і сам мав багату колекцію творів українського, російського, західноєвропейського мистецтва і старовини, серед яких були роботи Т.Г. Шевченка [7, 137]. У 1911 р. з нагоди 50-річчя смерті Кобзаря у Києві було влаштовано виставку, на якій експонувалися оригінальні малярські твори поета-художника; серед них були картини із зібрання В. Кочубея [8].

Спільно із заможними промисловцями та

банкірами краю Василь Петрович заснував Російське акціонерне товариство та очолив його. Члени товариства підтримували розвиток харчової промисловості в Україні – цукрової, борошномельної, горілчаної.

З 1910 р. В.П. Кочубей – головний церемоніймейстер Імператорського двору. У Придворному календарі за 1911 р. зазначалося: «Василь Петрович Кочубей, С.С., Почетный Попечитель Глуховского Учительского Института, кав. Ордена: св. Владимира 4 ст. и св. Станислава 2 ст.» [9, 241]. Від імператора Миколи II він одержав «высочайшее разрешение» на будівництво невеликого особняка в Царському Селі і у 1911 р. за проектом архітекторів А. Тамянова і М. Лансере розпочав роботи. Внутрішнє оздоблення особняка розробили архітектори М. Лансере і В. Романов.

У жовтні 1913 р. родина Кочубеїв переїхала до нового помешкання, а в січні 1914 р. відбувся бал на честь новосілля. Гості були вражені красою палацу та вишуканим інтер'єром. В одній із кімнат було влаштовано фотоательє. Була передбачена і кімната-сейф, де господар зберігав свою унікальну колекцію. Багато картин, рукописів і меблів із колекції В.П.Кочубея експонувались на виставках в Петербурзі. У 1914 р. на виставці російської та іноземної книги XV-XIX ст. був представлений рідкісний французький манускрипт, прикрашений яскравими мініатюрами, а також рідкісні книги видавництва XVI ст. У 1916 р. частину своєї унікальної колекції В.П.Кочубей перевіз до с. Ярославця. Що сталося з іншою частиною – невідомо.

Проживаючи в Царському Селі, Василь Кочубей повністю поринув у службові справи. Його дружина, Варвара Василівна, працювала в Царськосільському лазареті сестрою милосердя для поранених воїнів.

У 1917 р. В.П. Кочубей приїхав в Україну. У цей період він входив до складу Протофісу (Союз представників промисловості, торгівлі, фінансів та сільського господарства). У вересні 1918 р. він очолив делегацію до Берліну. Про це згадує в своїх спогадах гетьман П.Скоропадський: «В Берлин приехала промышленная, торговая и сельскохозяйственная делегация под председательством Василия Петровича Кочубея. Эта делегация, кажется, объехала некоторые промышленные центры Германии и повела энергичную и успешную борьбу с «Аусфур Гезельшафт», действия которой сильно тормозили товарообмен. Во время моего пребывания в Берлине я видел и Василия Петровича Кочубея, и всех членов делегаций, которые во время моего посещения театра там представились мне» [10, 52]. До речі, гетьман П.Скоропадський мав родинні зв'язки з Кочубеями. Його дружиною була Олександра Дурново – донька княгині Марії Кочубей.

Перший нарком просвітництва А. Луначарський, зацікавившись В.П. Кочубеєм, запропонував йому

посаду в Народному комісаріаті іноземних справ під керівництвом Л.В. Троїцького, на що Василь Петрович відповів: «Я присягал Государю и на другое правительство работать не буду». Після цього родина Кочубеїв протягом доби вимушена була покинути РСФСР. В.П. Кочубей замкнув свій особняк в Царському Селі, залишивши у вестибулі ключі та складений листок паперу з написом: «От России получил – России возвращаю».

У 1918 р. родина Кочубеїв емігрувала до Бельгії. Помер В.П. Кочубей у 1940 р.

Нова політична ситуація змінила не лише долі людей, а й долі їхніх мастків. Особняк В.П. Кочубея в Царському Селі був переданий Народному комісаріату просвітництва для розміщення дитячого притулку. У 1927 р. приміщення пристосували під Будинок ветеранів революції 1905 р. В період Великої Вітчизняної війни особняк був розграбований та частково зруйнований. На початку 1950-х років відбулась його реставрація.

Садибу Кочубеїв в Києві чекала сумна доля – на початку червня 1920 р. двоповерховий будинок був майже зруйнований. У травні 1924 р. І.В. Прекул (зять відомого російського ученого і літератора М.Філіппова) виявив бажання взяти садибу в оренду на п'ятнадцять років, але за умови звільнення його від орендної плати на три роки. Щоб привести у належний стан зруйнований будинок, потрібна була сума у 2300 руб. Міська влада від цього відмовилася.

Батурицька садиба родини Кочубеїв збереглася. Упродовж 1923-1932 рр. вона знаходилась в оренді товариства бджолярів, які у 1925 році відкрили тут музей ім. П.І. Прокоповича. В 1932 р. у будинку розмістився Батурицькій райвійськомат. Під час Другої світової війни пам'ятка зазнала значної руйнації. Рішення про її реставрацію було прийняте у 1973 р. З 1975р. і до сьогодні його використання пов'язане з музейною справою.

Посилання

1. Календарь Черниговской губернии 1903 год. – Чернигов, 1902. – 602 с.
2. Модзелевский В.Л. Малороссийский родословник [Т. 2.], Е – К. – К., 1910. – 20 с.
3. Друг О., Малаков Д. Особняки Києва. – К., 2004. – 823 с.
4. Батуриць: сторінки історії / Упорядн. Коваленко О.Б. – Чернігів., 2009. – С. 197 – 199.
5. Ковалинский В. Меценаты Киева. – К., 1998. – 522 с.
6. Терлецький В.В. Кочубеї у призабутих зв'язках з Глухівщиною // Сіверщина в історії України: збірник наукових праць. – Київ – Глухів, 2011. – С. 274-278.
7. Шевченко Т. Повне зібрання творів в десяти томах. – К., 1963. – Т. 10. – 176 с.
8. Лацого А. З історії формування унікальної національної скарбниці. М.Ф. Біляшівський – ініціатор виставки творів Т.Г.Шевченка 1911 року // Музеї України. – К., 2011.
9. Придворный календарь на 1911 год. – СПб., 1911. – 683 с.
10. Павло Скоропадський: Спогади (кінець 1917 – грудень 1918) – К.: Київ – Філадельфія, 1995. – 493 с.

Огневская Р.И. Владелец батуринской усадьбы В.П.Кочубей

На основании исторического материала рассматривается жизненный путь владельца батуринской усадьбы В.П. Кочубея.

Ключевые слова: Батурин, Василий Петрович Кочубей, усадьба, должность, статский советник.

Ohiiivska R.I. V.P. Kochubei – the owner of Baturyn's estate

On the basis of source materials the lifetime of Vasyl Petrovych Kochubei, the owner of Baturyn's estate is analyzed.

Key words: Baturyn, Vasyl Petrovych Kochubei, an estate, a position, a state councillor.

21.03.2012 р.

УДК 37.018.7+[640.522]:37.037

Н.О. Ковальова

ШКОЛА-ГОСПОДАРСТВО ПЕТРА ПРОКОПОВИЧА: НАВЧАННЯ І ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

У статті розглядається педагогічна діяльність П.І. Прокоповича, особливості функціонування створеної ним школи бджолярів, аналізується організація навчально-виховного процесу.

Ключові слова: школа бджолярів, професійна освіта, виховання, педагог-організатор.

Петро Іванович Прокопович – талановитий учений-винахідник, засновник вітчизняної бджільницької науки та першої в Європі школи по підготовці бджолярів. Він розробив власну систему освіти, яка успішно діяла протягом п'ятдесятирічного існування створеної ним школи і з таким же успіхом діятиме і зараз. Її засади складає освіта, поєднана з працьовитістю та вихованням за канонами християнської релігії.

Життєвий шлях і діяльність П. Прокоповича досліджували А. Бага, В. Власенко, М. Горніч, М. Гурець, С. Жданов, І. Зінченко, В. Зуй, С. Ільченко, В. Корж, І. Москальов, В. Різніченко, В. Скуратівський, І. Швець, М. Яременко. Детальному вивченню педагогічної діяльності П. Прокоповича присвятили свої праці Н. Демиденко, Л. Зєвахін, Л. Корж-Усенко, Л. Нестеренко, Г. Писаренко та ін.

Метою статті є дослідження діяльності та організації навчально-виховного процесу школи-господарства Петра Івановича Прокоповича. Завданнями дослідження є висвітлення особистості П. Прокоповича як талановитого педагога-організатора, розкриття головної цілі школи, створеної ученим.

Свій життєвий шлях Петро Прокопович розпочав 12 липня (29 за старим стилем) 1775 р. на Чернігівщині у с. Митченки поблизу Батурина

в сім'ї священика Іоана Прокоповича. Освіту здобув у Київській духовній академії. Тут він вивчив німецьку, французьку та латинську мови.

Ідея створення школи з підготовки бджолярів виникла у П. Прокоповича після багаторічної праці і досліджень в галузі бджільництва. Для передачі та розповсюдження накопиченого досвіду, знань про бджільницьку науку він вирішив створити навчальний заклад для підготовки професійних пасічників.

Перша в Європі школа по підготовці бджолярів почала діяти з 1827 р. Її офіційне відкриття відбулось 1 листопада 1828 р. за підтримки Московського товариства сільського господарства. Спочатку школа знаходилась у с. Митченки, а в 1830 р. П. Прокопович перевів її у с. Пальчики, де вона перебувала до кінця свого існування [4, 139].

Зустрічаються різні дані стосовно терміну навчання в школі. Деякі дослідники зазначають, що тривалість його становила три роки, інші вказують на дворічний термін навчання. Також не з'ясовано, чи існувала плата за навчання.

У школі переважно навчались селяни вільних станів. Деяким верствам населення не подобалась ідея навчання селянських дітей. П. Прокопович, стаючи на захист простих робітників, говорив: «Мета моєї праці – розповсюдження справжньої науки про бджіл, кращого від дотеперішнього способу пасічництва, відкриття можливостей піднести сю багату галузь господарства в нашій батьківщині на найвищу ступінь досконалості і широчіні, закласти міцні підвалини цієї справи. Для проведення сього всього в життя – конче потрібно дати освіту людям того стану, який зовсім несправедливо називають «подлим»: «подлими» треба вважати дармоїдів, а не людей, що становлять силу і багатство держави. Ці самі «подлі» люди не гірш здатні до науки, ніж привілейовані класи, а може, навіть, і краще» [5, 131].

Розпочинаючи кожний навчальний рік 1 січня, фундатор звертався до своїх учнів з промовою. Він наголошував на тому, що заняття з бджолами дарують «премудрость великого художника для свого ума, умилення для своєї душі, сладость для свого серця. Оно может доставить добро нравственное с добром житейским, обеспечить его благосостояние. При этом ум, искусство, неусыпная деятельность, честность неотъемлемо имеют при себе изобилие и прочность состояния, доверие и уважение сограждан». Також він підкреслював, що «никакое худое дело, никакой порок, ни малейшая леность или лукавство не должны иметь место в моей школе» [6, 97]. Тож головними завданнями організатора були підготовка справжнього професіонала, людини, закоханої у свою справу, та виховання високоморальної особистості, яка розуміється на справжніх людських цінностях.

Школа швидко набула популярності і бажаючих